

Hökmany okałmagy gerek iñ gowy 12 sany jansyz (şpionaž) romany

Category: Detektiw proza, Kitapcy, Romanlar

написано kitapcy | 22 январа, 2025

Hökmany okałmagy gerek iñ gowy 12 sany jansyz (şpionaž) romany
MUTLAKA OKUNMASI GEREKEN, EN İYİ 12 CASUS ROMANI VE CASUS ROMANLARININ TARİHSEL SÜRECİ



► CASUS ROMANLARININ TARİHSEL SÜRECİ

Casus romanları, bir başka deyişle ajan polisiyelerinin tarihsel gelişimine baktığımızda; bu tür romanların istihbar, yani bilgi ve haber alma kavramının revaçta olduğu dönemlerde ortaya çıktığını görüyoruz. Savaşların, ulusların birbirleri

hakkındaki edindikleri bilgiler doğrultusunda kazanıldığı bir dönemde istihbaratın önemi de yadsınamazdı elbette. Özellikle I. Dünya Savaşı ve akabinde II. Dünya Savaşı ve peşinden gelen Soğuk Savaş yıllarında ajanların, savaşlar ve halkların kaderini değiştirecek görevlerde bulunmaları, edebiyat tarihi sürecinde Casus Romanları adında yeni bir roman türünün ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Başta polisiye romanın bir alt türü olarak görülmesine karşın, yaptıkları işlerle paralel olarak casusların ilgi çekici hayatları, heyecan ve macera dolu yaşamları, edebiyat türleri içinde casus romanları adı altında, polisiye romanlar dışında kendine ayrı bir yer edinmeyi başarmıştır.

Peki, ajan romanlarının yararlandığı kaynaklar sadece casuslar mıydı? Bir casusun kendi ağzından itiraflarıyla mı, yoksa kitabı yazanın hayal gücüne bağlı olarak mı ortaya çıkıyordu bu romanlar? Bu konuda referans alınabilecek ve ajan romanlarının yol gösterici guruğu olarak adlandırılan eser ise, M.Ö. 5-6. Yüzyılda yaşamış Çinli General Sun Tzu'nun Savaş Sanatı adlı yapıtıdır. Sun Tzu, savaşı kazanmanın önemli yollarından birinin de istihbarat olduğunu vurgulamaktadır. Bundan sonrası ise, savaş ortamlarında yaşanan gerçek olaylar doğrultusunda, roman yazarının hayal gücüne bağlı olarak şekillenmiştir.

► CASUS ROMANI YAZARLARI

Casus romanları her ne kadar Batı Edebiyatı ile yurdumuza giriş yapmış olsa da, Türk edebiyat tarihi içinde şahsına münhasır bir yer edindiğini söyleyebiliriz. Mickey Spillano'nun Mayk Hammer'ı varsa, Ahmet Esat Tomruk'un oluşturduğu Türk Casusu İngiliz Kemal'imiz vardır mesela. Sadece bu değil elbette, Esat Mahmut Karakurt, Halil Kanargı, Ayşe Akdeniz, Bülent Rusçuklu, Bedirhan Çınar ve Osman Aysu gibi yazarlar da romanlarıyla bu türe katkıda bulunmuşlardır.

► DÜNYANIN EN İYİ CASUS ROMANI YAZARI KİMDİR?

Polisiye Edebiyatı içinde yer alan en iyi 10 casus romanına

göz atmadan önce, dünyanın en iyi ajan polisiye kitapları yazarı kabul edilen John Le Carre'den özellikle bahsetmek istiyorum. Asıl adı David John Moore Cornwell olan John le Carré, 19 Ekim 1931'de İngiltere'nin Dorset bölgesinde doğdu. 1950 ve 1960'larda, İngiliz istihbarat teşkilatları MI5 ve MI6 için çalıştı ve bu dönemde John le Carré mahlasıyla casus romanları yazmaya başladı. John Le Carré, 1963 yılında Soğuktan Dönen Casus (The Spy Who Came in from the Cold) ile casus romanları dünyasında adeta bomba etkisi yarattı. Roman, aynı yıl İngiliz CWA Dagger ödülü, ertesi yıl Amerikan MWA Edgar ödülü aldı, Time dergisinin "Tüm Zamanların En İyi 100 Romanı" listesine girmiş ve filmi de çevrilmiştir. CWA ayrıca 2005 yılında bu romana "Dagger of Daggers" (Dagger ödülü alanların arasında en iyisi) ödülünü verdi. Yazarın üçüncü romanı olan Soğuktan Gelen Casus, uluslararası başarı kazanınca MI6'den ayrılıp kendini tamamen yazmaya verdi ve romanlarıyla dünyanın en saygın casus romanı yazarlarından biri oldu. 2008 yılında The Times'ın "1945'ten Günümüze En Büyük 50 İngiliz Yazar" listesinde 22. oldu. 2011 yılında Goethe madalyasına layık görüldü. Yazarın; Köstebek, İnsan Avı ve Arka Bahçe romanları da ayrıca beyazperdeye uyarlanmıştır.

► OKUNMASI GEREKEN EN İYİ 12 CASUS ROMANI

Polisiye Edebiyat Tarihi içinde, Polisiye Gerilim Kitapları altında dikkat çekici bir tür olarak karşımıza çıkan, kendi alanında ünlü En İyi 10 Casus Romanına bir göz atalım şimdi de. Yüksek dozda gerilim ve macera içeren, heyecanın bir an bile düşmediği polisiye romanlara ek olarak, konusu dâhilinde tarihsel süreçlerden de bahsedilen ve mutlaka okunması gereken en iyi casus kitapları arasında dolaştırmak istiyorum sizi. Dünyanın en iyi ajan polisiyelerinde başrol oynayan ve meşhur casusların yer aldığı kitapların büyüğü dünyasında bir gezintiye hazır mısınız? Kim bilir; belki de şeytan, casus romanlarındaki ayrıntılarda gizlidir.

► 1- SOĞUKTAN GELEN CASUS / JOHN LE CARRE

‘‘İstihbarat işinin ahlaki bir yasası vardır, başarı sonuçla ölçülür.’’

Time dergisi tarafından tüm zamanların en iyi 100 romanı listesine girmeyi başaran John Lae Carre’nin bu romanı, BAFTA ödülleri ve aynı zamanda birçok sinema ödülünün de sahibi olmuştur. Soğuk Savaş döneminde geçen kitapta, İngiliz istihbaratı için senelerce Doğu Alman istihbaratı ile mücadele eden ajan Alex Leamas, artık yorulduğu için İngiltere’ye geri dönmüştür. Ancak teşkilat, ajan Leamas’dan son bir görev daha ister. Yeniden Doğu Almanya’ya geçmesi gerekecektir. Lakin teşkilattan George Smiley’in, ajan Leamas’ın arkadaşı olan genç bir kadına yardım etmesiyle birlikte işler karışacaktır. Operasyonun çökmesi sonucunda roller değişecek ve ajan Leamas, kendisini korkunç bir siyasi komplonun içinde bulacaktır. Artık geri dönmesi, adeta kaderinin ellerine bırakılmıştır.

► 2- İNGİLİZ KEMAL, VATAN UĞRUNDA / AHMET ESAT TOMRUK

Türk casus kitapları içinde önemli bir yeri olan, Ahmet Esat Tomruk’un eseri Vatan Uğrunda, milli casusumuz İngiliz Kemal ile bizleri tanıştırmıştır. Gerek filmlerden, gerekse araştırma ve tarih kitaplarından okuduğumuz üzere, Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasında istihbarat çalışmalarının da payı büyüktür. Bu durum, cephede savaşan askerilerin mücadelesine psikolojik boyutta bir katkı sağlayarak, savaşın askeri boyutunu psikolojik olarak da desteklemiş ve mücadelenin seyrini değiştirmiştir.

İngiliz Kemal lakaplı Ahmet Esat Tomruk (1892-93 / 1966) da savaşın söz konusu psikolojik boyutuna, İngiliz ve Yunan ordularının içine sızarak, hizmet etmiş önemli casuslardan biridir. İngilizceyi anadili gibi konuşan Kemal, Yunan ve İngiliz gizli servislerinin elinde bulunan raporları Ankara’ya bildirmiştir. Milli Mücadele’de görev almış ünlü Türk casusu İngiliz Kemal’in bu uğurda karşılaştığı güçlüklerle vatani için göze aldığı fedakârlıkları, uğradığı ihanetleri, siyasi komplo teorilerini, kendisinin anılarından da yararlanarak hikâye eden tarihi bir casusluk romanıdır.

► 3- BAY PERŞEMBE / GİLBERT KEİTH CHESTERTON

İşte İngiliz Edebiyatından sıra dışı bir isim olan, yazar Gilbert Chesterton. Efendim, kendisinin yazar kimliğinin dışında, siyaset ve toplum eleştirileri ve kimselere benzemeyen sıra dışı düşünceleri bulunmaktadır. Ortaçağ değerlerini savunan yazarın bu eğilimleri, edebi eserlerinde de iz bırakmıştır. Bir rivayete göre yazdığı şiirlerin ince küfür içerenlerini şarap şişelerine tıktırtırarak dostlarına hediye ettiği de söylenir. En okunası casus kitapları listesinde yer alan Bay Perşembe'de ise, dünyayı yok etmek üzere 20. Yüzyılda gizli bir örgüt kurulmuştur. Bu uğurda yemin eden 7 konsey adamının arasına sızan ajan Syme, toplantılara katılarak örgütün eylem planlarını öğrenmeye çalışır. Ancak garip bir şeyler vardır ortada, adamların kimlikleri ve hedefledikleri ortaya çıktıkça ajanımızın kafası karışmaya başlar. Roman, mükemmel kurgusu ve ilginç karakterleriyle şüphe, gerçeklik ve anarşi arasındaki çatışmayı gözler önüne sermektedir. Alınıp bir solukta okunası kitaptır. Dünya düzenini tekrar sorgulatan bir romandır kendileri.

► 4- CASUS / PAULO COELHO

Paula Coelho, yazdığı bu casus romanı ile sevdiğim yazarların başında gelmektedir. Her şeyden öte, edebi kalemi temizdir, keyifle okunur. Casus kitabında, kapağındaki fotoğraftan da anlaşılacağı üzere ajan Mata Hari'den bahsetmektedir. Kadınlara karşı yasaklarla dolu bir dönemde yaşayan Mata Harimiz, kaderine boyun eğmeyen, kendi kaderini kendi iradesiyle şekillendiren bir kadındır. 1. Dünya Savaşı sırasında Almanlar hesabına çalıştığı için Fransızlar tarafından 20. Yüzyıl başında idam edilmiştir. Kitabı okuyana kadar Mata Hari'nin sıkı bir casusluk politikası izlediğini düşünürdüm hep. Lakin yazar Coelho'nun bilgi ve belgelere dayanarak yazdığı romanda, Mata Hari'nin dünyaya karşı sürekli bir isyan ve beraberinde getirdiği tatminsizlik içinde olduğu anlaşılıyor. Ajanlığı bile öyle ciddiye aldığını sanmıyorum.

Sıkıcı yaşamına renk getirsin, kendisini eğlendsin diye casusluk yaptığını düşünüyorum. Yazar, ajan Mata Hari'nin kadınca duygu ve davranışlarını öyle gerçekçi betimlemiş ki, keyif alarak okuyacağınıza eminim.

► 5- BOURNE SERİSİ / ROBERT LUDLUM

Robert Ludlum, Amerikalı bir roman yazarıdır. Yazdığı 29 kitabı, 210 milyondan fazla basılarak 32 dile çevrilmiştir. Casus romanları arasına Bourne Serisi ile ön plana çıkmıştır. ''Geçmiş Olmayan Adam, Medusa Darbesi ve Son Ültimatom'' şeklinde üç kemik kitaptan oluşan serinin filmleri de çekilmiştir. Sürükleyici ve sağlam kurguları olan bu casusluk romanlarını okurken, dünyanın dört bir köşesini gezebilirsiniz. Filmleri izledim, ancak kitaplarını okumak elbette ki daha keyifli. 2001 yılında vefatından sonra Ludlum Vakfı, yazarın en ünlü eserlerinden olan Bourne serisini devam ettirme kararı almıştır ve yakın arkadaşlarından Eric Van Lustbader, bu seriyi hala devam ettirmektedir. Ki bence bir yazar için başlı başına bir başarı durumudur. Rivayete göre Ludlum için, Dan Brown'ın atası denilmektedir.

► 6- CASUS / OSMAN AYSU

Türk casus romanı yazarları arasında önemli bir yere sahip olan 1936 doğumlu Osman Aysu, üç asırdan beri İstanbul'da yaşayan bir Osmanlı ailesine mensuptur. Casusluk romanları ile bu türe öncülük edenler arasındadır Osman Aysu. Anlatım tarzındaki sadeliği ve konuyu gereksiz uzatmaması ile sevdiğim yazarlar arasındadır. Casus kitabı da, polisiye gerilim türünde başarılı bir romandır. Kitabın baş karakteri Samim, MİT'den emekli olmuş birisidir. Eski bir KGB ajanının Türkiye'de olduğu düşünülerek onu teşhis etmesi için Samim Bey'den yardım istenir. Samim Bey, ajanı teşhis eder. Bu KGB ajanı, tam otuz yıl önce Samim'e, bir hafta boyunca korkunç işkenceler etmiş sadist birisidir. Eski bir arkadaşının kızı olan, yine kendisi gibi MİT ajanı Hazal, Samim Bey'den yardım ister. Sonrasında sürekle avı başlar ve bize de heyecanla

okuyacağımız sahneler kalır. Başlayınca hızla akan bir öykü Casus. Eğer siz de benim gibi, bu sıcak havalarda sizi yormayan, belki de bir günde bitirilecek bir ajan kitabı arıyorsanız, Osman Aysu'nun Casus romanı tam size göre.

► 7- HUZURSUZ / WILLIAM BOYD

1952 yılında Gana'nın Akra şehrinde doğan yazar William Boyd, İskoç bir aileden gelmektedir ve çocukluğu Gana'da geçmiştir. 17 yaşına kadar İskoçya'da özel bir okula devam etmiş, ancak her yaz tatilini Afrika'da geçirmiştir. Biafra Savaşı sırasında Nijerya'da bulunan Boyd, bu savaş esnasında gördüklerini asla unutamadığını dile getirmiştir. Ki, romanlarındaki gerçekçilikte buradan gelmektedir. Derler ya, en iyi yaşayan bilir, aynen de öyledir. Huzursuz kitabındaki ajan karakter Eva Delectorskaya, Paris'te yaşayan, 28 yaşında genç bir kadındır. Savaş çıktığında ise yine bir ajan olan İngiliz Lucas Romer, genç Eva'yı gizli servise alıp kusursuz bir casus olmanın yollarını öğretir. Savaş sona erer ve ajan Eva, her görevinde olduğu gibi bu defa da iyi bir ev kadınına dönüşür. Anne olup geçmişi geçmişte bırakır. Tabii ki iyi bir ajanın görevi biter mi hiç. Eva, son bir görevi tamamlamak üzere ajan kimliğine bürünür, fakat bu defa üstesinden gelemeyeceği bir durum söz konusudur. Ve ajanımız, tek başına kesinlikle başarılı olamayacağı bir senaryonun içine düştüğünde, geri dönüşü olmayan bir yola girmiştir. Yazar, bu kitabında anlattıklarını öyle başarılı kurgulamış ki, okurken acaba gerçekten yaşanmış olabilir mi hepsi demekten kendinizi alamayacaksınız.

► 8- YEŞİL KAFTAN / JOHN BUCHAN

1875-1940 tarihleri arasında yaşamış İskoç yazar John Buchan'ın, ajan Richard Hannay karakterine hayat verdiği beş romanın ikincisidir Yeşil Kaftan. İlk defa 1916 yılında basılmıştır. 1. Dünya Savaşının başlamasından hemen önceki yaz aylarında geçen ve şimdiye kadar yazılmış en iyi kurgu, en başarılı gerilim ve ajan romanı kabul edilen Otuz Dokuzuncu

Basamak ile birlikte, yazarın en bilinen bir diğer başarılı casusluk romanıdır Yeşil Kaftan. Açıkçası her iki kitabı da birbirinden ayıramadım. Ve iki romanı da okumanızı kesinlikle tavsiye ederim. Yeşil Kaftan'ın konusuna gelecek olursak; 1. Dünya Savaşı casusu olan Richard Hannay, Müslüman dünyasında patlak vermek üzere olan bir ayaklanmayı araştırmaları için görevlendirilir. İstanbul'daki arkadaşı Sandy'ye ulaşmak için uzun ve tehlikeli bir yolculuğa başlayan ajanımız, Almanların savaşı kazanmak için dini ayaklanmaları kullandığı gerçeğiyle karşılaşır. Büyük bir bölümü Türkiye topraklarında geçen Yeşil Kaftan, muhteşem kurgusu ve dönemin gerçeklerine cesur yaklaşımı ile özellikle casus romanlarına ilgi duyan her okurun kütüphanesinde bulundurması gereken bir kitaptır bence.

► 9- AYŞE AKDENİZ / RÜZGÂR, KAN VE KELEBEK

İngiltere'de, Yorkshire/Bradford Güzel Sanatlar Akademisi Uluslararası Fuar Alanları Mimarîsi ve Grafik Bölümü'nü bitiren yazar Ayşe Akdeniz, iki kızıyla birlikte San Francisco'da yaşamaktadır. Şubat 2002'de yayınlanan ''Rüzgar, Kan ve Kelebek'' adlı romanın, Türk casus kitapları arasında en beğendiklerim arasında yer aldığını rahatlıkla söyleyebilirim. Romanın başkarakteri olan ünlü arkeolog Rüzgâr Kızıldeniz, özlemini çektiği ve doğduğu yer olan Ayastefanos'a yıllar sonra döner. Yaşadığı aşk acısını unutmak ve hayranı olduğu Piri Reis'in haritalarının çok az bilinen bir parçasında işaretli bir uygarlığı gün yüzüne çıkartmak için çalışacaktır. Bir akşam eğlenmek için bara gider ve işlenen bir cinayet, bütün hayatını kâbusa çevirir. Rüzgâr Kızıldeniz, bir anda Usume bin Ladin'in ve adamlarının da adının geçtiği uluslararası bir cinayet ve kaçakçılık ortamında buluverir kendisini. "Rüzgâr, Kan ve Kelebek", Londra'dan İstanbul'a, Beyrut'tan Rodos Adası'na, Türk ve Yunan gizli servislerinin işbirliğini gerektiren bir serüvene açar kapılarını. Tüm bu karmaşanın ortasında yaşanan bir aşk, bakalım kendine yer bulabilecek midir?

► 10- ANİ TEHLİKE / LEN DEIGHTON

1929 Londra doğumlu İngiliz yazar Len Deighton, aynı zamanda gazeteci ve film yapımcısıdır. Özellikle casus kitaplarıyla tanınan Deighton'un The Ipcress File (1962; Ani Tehlike, 1965) adlı kitabı en tanınmış eseridir. Roman, başrolünde Michael Caine'in oynadığı aynı adla sinemaya da uyarlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı ve ardından soğuk savaş dönemine ait birçok ajanlık kitabı bulunan yazar; aslında çok önemli bir askeri tarih araştırmacısı ve aynı zamanda Fransız mutfağı ve aşçılık konusunda önemli bir otorite olarak kabul edilmektedir. 90 yaşında halen çeşitli gazetelerde zaman zaman köşe yazıları çıkan, beş parmağında beş marifet olan bir yazardır. Gelelim bu ilginç konulu kitaba. İngiliz karşıtı bir casusun, dünyaca önemli bilim adamlarını kaçırap beyinlerini yıkayan ve kendi amaçları doğrultusunda kullanan bir örgütün deşifre edilmesiyle görevlendirilmesi anlatılmaktadır. Kitap, ünlü ''Görevimiz Tehlike'' film serisine de birçok yönden ilham vermiştir.

► 11- HAVANA'DA Kİ ADAMIMIZ / GRAHAM GREENE

Casusluk romanları denilince akla hep İngiliz yazarların gelmesi ve bu alanda en başarılı yazarların İngiltere kökenli olması sadece bir tesadüf müdür, yoksa tarihinde en fazla sömürgecilik yapan ülke olmalarından mı kaynaklanır bu durum bilinmez. Gerçi şahsi fikrim her ne kadar ikincide, yani sömürgecilik politikasının casusluk romanları üzerinde başlıca esin kaynağı olduğunu desteklese de, edebi başarıları da elbette yadsınamaz bir gerçek. Ve bu bağlamda, 1973 Nobel Edebiyat Ödülüne aday gösterilen bir kitap çıkıyor karşımıza. Henry Graham Greene, 1904, Berkhamsted, Birleşik Krallık doğumlu İngiliz öykü ve roman yazarı. Eserlerinin ekseriyetinde, modern dünyanın karmaşık ahlakî ve siyasi problemleri üzerinde duran yazarın, hemen hemen tüm romanlarında Katolik temalar bir şekilde kendilerine yer bulmaktadır. "Gelecekte belirsiz bir tarih "in Havana'sında yaşayan İngiliz işadamı Mr. Wormold, ülkesinin gizli Haber alma Servisi tarafından casusluğa sürüklenir. Zeki bir adam

olduğu için her iki tarafı da idare etmektedir. Hikaye, Küba'da Batista Rejiminin olduğu dönemde geçer. Anlatımı sıkmayan, heyecan dozu yüksek ve akıcı bir kitap olduğundan tavsiye ettiğim casusluk romanları arasındadır. 1959 yılında İngiliz yönetmen Carol Reed tarafından, Küba Devrimi'nden 2 ay sonra Havana'da çekilmiş aynı isimli bir de filmi vardır.

► 12- ANKARA EKSPRESİ / ESAT MAHMUT KARAKURT

1902 İstanbul doğumlu yazar Esat Mahmut Karakurt, birbiri ardına yazdığı aşk ve macera konulu romanlarıyla, döneminin en çok okunan yazarlarından biri olmuştur. 1924 yılında Dış Hekimliği okulunu, 1930 yılında da Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Vay canına dediğinizi duyar gibiyim. Evet, ben de okuyunca aynen o tepkiyi vermiştim. Gazetecilik, öğretmenlik, milletvekilliği ve senatörlük görevlerinde bulunmuştur. Yazarın ''Ankara Ekspresi'' kitabı, tam anlamıyla ilk Türk casusluk romanıdır. Türk ordusunun gözüpek istihbarat subaylarından Binbaşı Seyfi ile Alman ajanları arasında, İstanbul-Ankara hattında geçen bir casusluk öyküsüdür. Dönemin güçlü devleti Almanya, Türkiye'yi istila etmek istemektedir. Bu amaçla, aralarında çok güzel bir kadın olan Frolein Hilda'nın da bulunduğu en acımasız ve en başarılı elemanlarıyla İstanbul'a gelirler. Harekâtın başlama parolası, ''Ankara Ekspresi''dir. Kitabın en sevdiğim diyaloglarından biri ile bitirmek istiyorum yazımı.

Frolein Hilda: *"Buraya geldiğim günden beri dikkat ediyorum, bütün Türk erkekleri yalnız kadınlarla meşgul oluyorlar. Yalnız kadınların peşinde koşmaktan başka bir şey bilmez misiniz siz. Biraz da kendinizi er meydanlarında, harp alanlarında göstersenize."*

Seyfi Hüget: *"Tam üç yüz sene Frolayn, memleket memleket, diyar diyar dolaşarak, o söylediğiniz er meydanları ile harp alanlarında kendimizi göstermedik millet bırakmadık. Artık şimdi bıktık da, biraz da kadınlarla meşgul oluyoruz."*

Detektif proza